

Հոգին այս աշխարհումս այլ ևս չէ ժպտում ինձ, և որոնց
Հող դառնալու մարմնի վերայ ման եմ գալի Քո մրրկալից քա-
միներդ ու անձրևի թուխ թուխ ամպերդ:

Ես հանգիստ եմ սրտով. ամեն մի իմ գլխիս գալու բանին
պատրաստ եմ: Աստուծոյ թագաւորութեան մէջ ամենայն բան
ներդաշնակութեան մէջ է. ուրեմն ինչպէս կարելի է, որ հո-
գիների համերաշխարութիւնը կարուի: — Աստուծով գնում
եմ նոր տարւոյս առաջն:

(Թարգմ. գերմ.)

Գրիգոր Ապիսկոսոս Աղափիրեանց.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ԳԵՂԱՍԻՐԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆ

(Շ-Բ-Ն-Ի. Է. ԷԷԷ)

Մարմնամարդութիւնն նպաստումէ նաև գեղասիրական կրթութեան,
որովհետև դա մարդու, նախապատիւի ամենագեղեցիկ արգասիքի մարմ-
նական և հոգեկան ներդաշնակութեան զարգացնելն իրեն վերջնական նպա-
տակ է դրած: Եւ ինչպէս որ Գէօթէն ասումէ, թէ գեղեցիկը և թէ բա-
րին մի գերակայ (ideal) է, որն երբէք յերեան չը գար, սակայն նորա
փայլն ստեղծող հոգու հազարաւոր արտայայտութիւնների մէջ տեսանելի է
լինում: Գեղեցիկ է այն իրը, որի ձևն նորա գաղափարի (idee) ամենակա-
տարեալ արտայայտութիւնն է և Պղատնի ասելով մարդու գեղեցկութիւնը
պէտքէ աստուածային գաղափարի արտայայտիչ լինի: Մարդկային մարմինն մի
ձև է, այն է, նորա մէջ եղած հոգու երևոյթն ուղղուած դէպի զգայական
աշխարհ, և հոգու ամեն մի աղնուացումն պէտք է որ յայտնի փոխա-
դարձ ներգործութիւնների միջոցին, որոնք հոգու և մարմնի մէջ տեղի են
ունենում, մի աղնուացնող ազդեցութիւն առաջինի (մարմնի) վերայ ու-
նենայ, ինչպէս, ընդհակառակն ձևի գեղեցկացումն առանց գաղափարի
վերայ ներգործելու չըմնար. նոյն իսկ իմաստուն Սոկրատէսի տգեղ կեր-
պարանքն այնպէս նորա գեղեցիկ հոգւով զարդարված էր, որ նորա
տգեղութիւնն՝ գեղեցկութեան փոխուեց, ամեն մի ցանցառ մարդու մօտ
կարելի է նկատել թէ մի կարճ ժամանակ վարժուելուց զկնի ձևի կազ-
մութիւնն հոգու վերայ ինչպէս է ազդում:

Ա. 2ԵՒԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ.

1. ԲՈՒՐ ԲԵՐՔԻ ԲԵՐԷԻ ՆԵՐԴՈՒՆԻ ՀԵՐԲԵՆՔ.

Մարմնամարդութիւնն ամենից առաջ կազմակերպումէ ձև. Մարդու մարմինն լաւ անդամների կանոնաւորութեան, ներդաշնակութեան և հաւասարաչափութեան մէջ ինքնըստինքեան գեղեցիկ մարմնամարդական տեղի վերայ այնպէս գեղեցիկ կը վարժուի, որ նորա բոլոր մասերն հաւասարաչափ կը զարգանան. Վարժութիւնների մի ճիշտ դասաւորութեամբ պէտք է որ մի անդամ միւսի հաշուով զարգանայ ի վնաս միւս անդամների, այլ բոլորի վերայ պէտք է հաւասարապէս ուշք դարձնել. Եթէ մենք ամեն օր այն երեւոյթն ենք նկատում, որ շատ անգամ գործիքով ամենալաւ մարդուղներ քայլուածքի և կեցուածքի մէջ անտաշ և կոպիտ են, այդ տեսակ հետեւանքը մեզ չըպիտի ուսումնարանական կանոնաւոր մարմնամարդութիւնից փախցնէ, որովհետեւ այն երեւոյթը յառաջ է եկել շարունակ գործիքով մարդուելուց բարձ ի թող ասնելով ազատ վարժութիւններ, Ուսումնարանական մարմնամարդութիւնն ոչ դիտաւորութիւն և ոչ էլ ժամանակ ունի լարախաղացներ պատրաստելու, նա աշխատումէ ներգործել այն բանի վերայ, որ բազուկներ և ոտներ մի և նոյն ժամանակ մսանան և ամրանան իսկ կրծքի ծաւալը մեծանայ, այնպէս որ սկզբում տրուած պատկերի ձևը անփոփոխ և անփնաս մնայ, հէնց դրա համար անհրաժեշտ է որ թոյլ մասեր այնքան մարդուին ու վարժուին, որ նոքա միւսների հետ ներդաշնակութեան մէջ գտնուին.

2. ՈՒՅԻ ԼԻՆԷԱՆ ՄԵՄԵԼՆԷ.

Եթէ որ մարմնի բոլոր մասերի ներդաշնակ զարգացումն ինքնըստինքեան արդէն մարմնի գեղեցկութեան համար մի անթողելի նշանակութիւն ունի, այն ժամանակ նրա նշանակութիւնն ևս առաւել կը բարձրանայ, եթէ բոլոր անդամներ հաւասարաչափ ուժի լիութիւնն ստացած են. Ինչ չափով մարդ ուժի լիութեան և կամքի ուժգնութեան մէջ առաւելած է, այնչափով ևս գեղեցկութեան մէջ կառաւելու. Գեղեցիկ չէ արդեօք մի զօրեղ լեցուն կազմուածքով մարմին ի գործունէութեան եռանդով տեսնել. Այս թէ տղաների և թէ աղջիկների համար միևնոյն է, միևնոյն է վերջիններիս համար այն պայմանով, որ կանացի վայելուչ տեսքը չը վտանգուիր, որովհետեւ ուժը սպասումեմ ես այր մարդուց, նա օրէնքի արժանաւորութիւնն կը հաստատէ, սակայն կինը միմիայն իւր վայելչատեսութեամբ տիրապետած է և տիրապետումէ.

3. ՃՆՂԴ ԴՐՈՒՄՆԷ (Präcision).

Նախ՝ ձևը իւր կենդանութիւն. ստանումէ գործածութեան, կեցուածքի, գնացքի և զանազան ծամածուռ շարժողութիւնների մէջ. Մարմնամարդու-

Թեան մէջ ամրապնդած անդամներն ընդունակ են գառնումբոլոր շարժողութիւններ վստահութեամբ և որոշմունքով կատարելու. միմիայն շարժողութիւններէ ճիշտ որոշման մէջ է կայանում անդամների գեղեցկութիւնը. — Գնայածութիւն, դանդաղութիւն և ցրուածութիւննորա հակառակ կողմերն են.

4. Կեցումը:

Բոլոր գեղասիրական յարաբերութիւնների հիմնական ձևը, որի մէջ մարդկային մարմինն երևում է և պիտի երևայ, է կեցումաձքը. որն և այդ պատճառով մարդական տեղի վերայ բոլոր վարժութիւններից առաջինն է համարւում և բոլոր վարժութիւնների մէջ տեղի է ունում, ոչ մի մարմնամարդական ժամ չանցնէր, ոչ մի վարժութիւն չկատարուէր. որի մէջ կեցումաձքին մի շարունակ ուշադրութիւն չընտիրուի թէ գործիքով մարդուելիս և թէ ազատ վարժութիւններ կատարելիս: 2^է որ մարմնի ուղիղ կեցումաձքը այն առանձնայատկութիւններից մինն է, որով Աստուած մարդուն կենդանիներից աշնուացրեց. Եթէ նա յիրաւի տիրոջ ստեղծագործութեան մի զարդ պիտի լինի. պէտք է որ նա խնամուի. Մարմնամարդութիւնը հոգս է տանում այն մասին, որ աշակերտը ոչ թէ իրեն մեքենայ ձևացնէ այլ խօսքի համաձայն իրեն պահպանէ և շարժուի. այնպէս որ նորա կեցումաձքը ամեն քնայածութիւնից ազատ, որոշ, ամուր, զօրեղ և բնական լինի, որովհետեւ « մի վստահ դիրք », ասում է Պուսոն, միշտ ախորժ ազդեցութիւն ունի, և ամենաամուր կեցումաձքը մի և նոյն ժամանակ ամենալայնելուն է, և ընդունելով միայն որ նա սկզբնական (ճնշումից) բռնութիւնից ազատութեան բնականութեան է հասած:

5. Գնացքը:

Ինչպէս որ կեցումաձքը կամքի ուժգնութեան աստիճանի հաւաստւում պատկերն է, նոյնպէս և գնացքը ոչ պակաս վստահութեամբ որոշումէ մարդու ամբողջ հոգեկան էութիւնն. նա խառնուածքի (Temperament) և հոգու տրամադրութիւնների հիմնական ձևերին համապատասխանում է և փոփոխւում է դրանց համաձայն. Սակայն նորա բոլոր փոփոխութիւններն, ինչ տեսակ ևս նոքա սկզբնական մարմնի և հոգու յատկութիւնների հիման վերայ կազմակերպուած լինին, այնու ամենայնիւ կարող են և պէտք է որ գեղեցիկ լինի, դորա համար է որ գնացքը ամեն մի մարմնամարդական ժամին պիտի առանձնապէս խնամուի, որպէս զի նորան շարունակ վարժութեամբ ամբութիւն, վստահութիւն, հաւաստաշափութիւն, թեթեւութիւն և ազատութիւն տրուի, որոնք ի միասին մի գեղեցիկ գնացք են կազմում, և որովհետեւ այդ, ինչպէս և պար և լող, մի զուգորդած մկանային շարժողութիւնների խմբից է բաղկացած, որոնք ամբողջի վերայ ներդաշնակաբար ի միասին ներգործումն, ուստի պէտք է որ նոքա իրենց ճիշտ որոշման մէջ (Präcision) հետ զհետէ այնչափ վարժուին, մինչև որ նոքա կամքի իշխանութիւնից ազատուին, որի ազդեցութեան ներքոյ նրանց միայն խմբակցել և ուսանել հնարաւոր էր. Թէ գնացքը և թէ կեցումաձքը այն ժամանակ

միայն գեղեցիկ են, եթէ որ նոքա բռնութեան, դիտարարութեան և կամքի զարկի ամեն մի հետքը կորցրած են, նոքա այն աստիճանի վայելուչ կը դառնան, ինչ չափով որ կամքի գրգիռները հեռացած են և մի գեղեցիկ բնութեան օրակս հետևանքներ ինքն ըստ ինքեան կը զարգանան. — Մի գեղեցիկ քալուածքը սովորացնելու համար առանձին նշանակութիւն ունին կարգերը, որոնք ներդաշնակ միմեանց մօտ լինելով և զանազան քայլերի չափաւոր փոփոխութեան քալուածքին մի առանձին վայելչութիւն և գեղեցկութիւն են տալիս: Մի բացարձակ գեղեցիկ քայլուածք շատ հազուագիւտ է, բայց, ուր նա յերևան է գալիս, զարթեցնում է մարդու մէջ, ինչպէս և ամեն գեղեցիկ բան, անպայման հաճութիւն:

6. ԾԱՌՆԱԾՈՒՆ ԶԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Gebärden und Gesten)

Վերջապէս ծամածուռ շարժողութիւններ ևս չը պիտի արհամարհել, չը նայելով որ միմիկան և պարելու արուեստը ուսումնարանական մարմնամարզութեան չեն պատկանում: Նրանք իրենց չափաւոր և ճիշտ գործադրութեամբ վայելչութեան բուռն շատ նպաստած կլինին, սակայն մանկավարժական մարմնամարզութիւնն բնախօսական - հոգեբանական գործողութիւնների միջոցին, որոնք իւրաքանչիւր մարդուն ի բնէ յատուկ են՝ աւելի խուսափող դրութիւն է ստանում քան թէ նրանց զարգացնելուն և կատարելագործելուն նպաստում:

Վարպետը առաւելապէս այստեղ պիտի աշխատի խուսափել արուեստականութիւնից և միայն ի բնէ եղած ծամածուռ շարժողութիւնը չափաւոր կերպով զարգացնել: Այստեղ պէտք է միշտ ի նկատի ունենալ որ ամեն շարժողութիւնների չափաւորութիւնն ու հանգստութիւնը ազնիւ մարդու պարզ նշանակ են:

Բ. ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄՆ:

Մարմնի բոլոր մասերի ներդաշնակ զարգացմամբ, ուժի լիութիւնն շնորհելով, բոլոր շարժողութիւնների մէջ ճիշտ որոշում անելու սովորութեամբ և մի շնորհալի կեցուածք, վայելուչ քայլուածք և արժանաւոր ծամածուռ շարժողութիւններ ձեռք բերելով մարմնամարզութիւնն հնար է տալի այն ձևինն այն է մարդկային մարմնին, որպէս թանձրացեալ մարդկային հոգու գործարանին և երևոյթին, ոչ թէ միայն հոգու վայելուչ կրող և ընդունակ գործիք լինելու, այլ և նորա (հոգու) բովանդակութեան, այն է նորան ոգևորող գաղափարների, ամենամաքուր հայելի և պարզ տիպար դառնալու: Ձևի կազմակերպութիւնն է միայն մի միջոց դէպի նպատակը:

1. ԳԵՂՆԻՐԻՆ ԶԵՆԻՆՆԵՐ:

Թէ ինչպէս մարմնամարզութիւնն զաղափարների հետ անմիջական յարաբերութեան մէջ է գտնուում, այդ պարզ երևումէ առաջին մասից: Ուշադրութեան, հնազանդութեան, արթնութեան, կարգի, արիութեան, խոշորութեան, հնազանդութեան, արթնութեան, կարգի, արիութեան, խոշորութեան և վճռականութեան միջնորդական առաքինութիւններն, որոնք

մարդու աշակերտի մէջ պիտի խնամուին ու կազմուին, մի և նոյն ժամանակ գեղեցիկ և անթողելի նախաստիճաններ են բացարձակ գեղեցկի վերաբերմամբ, առանց նոցա բոլորովին անհնարին է աշակերտի մէջ գեղասիրական հետաքրքրութիւն (interesse) զարթոյնելու, ուր մնաց թէ մենք գեղասիրական արգասաւորութիւն ձեռք բերենք:

2. Գէշտէրմիւն Էթէրմիւն (Ideale).

Անմիջական առարկանութիւններ, կամքի ու ժգնութեան և ներքին ազատութեան բարոյական գաղափարներն, որոնք մարդական տեղի վերայ պատուաստուած են, մի և նոյն ժամանակ նաև գեղասիրական գերակայներն են, և նորանց զարգացումն սանկկի թէ բարոյական և թէ գեղասիրական կրթութեան համար բարեյաջող են. ինչպէս աստատարակ, եթէ մասնագիտօրէն նայելու լինինք, բարոյական գիտութիւնն (Ethik) գեղասիրական գիտութեան մէջ (Esthetik) ամփոփուած է: Բարեացակամութեան, հանրամտածմունքի և հայրենասիրութեան առաքինութիւնների մէջ բարոյականութիւնն ոչ թէ միայն իւր հաստատութիւնն է գտնում, այլ և նոքա են նաև մի ճշմարիտ գեղեցիկ հոգու արտայայտութիւններ: Այսպէս այն ամենը, ինչ որ մարմնամարդութիւնն բարոյականութիւնն զարգացնելու համար անում է, մի և նոյն ժամանակ յօգուտ գեղասիրական կրթութեան է կատարում, այդ երկուսը միմեանց հետ այնպէս սերտ յարաբերութեան մէջ են, որ Շիլլերն ասում է, «բարի գործիր, դու կը մօտեցնես մարդկութեան աստուածային բոյս, կազմիր գեղեցիկ, Դու կը տարածես աստուածային բոյսի սերմերն»:

3. Գէշտէրմիւն Էթէրմիւն Էթէրմիւն:

Անում է միայն որ գեղասիրական զգացմունքը կրթելուն և խնամելուն առանձին հոգացողութիւն նուիրել. իւրաքանչիւր վարժութեան մէջ ուսուցիչը պիտի աշխատէ տղիդն հետացնել և միայն օրինակներով գեղեցիկը ցոյց տալ, եթէ որ աշակերտների հանապազ այդ օրինակներն իրենց աչքի առաջ անմիջական գիտողութեան ներքոյ ունին, այն ժամանակ նոքա գեղեցկի բնութեան համաձայն, դորանից հաճութիւն կստանան և կաշխատեն իրենց մէջ ըստ այնմ օրինակել և կազմակերպել, որովհետև գեղեցկի հաճութեան մէջ կայ մի և նոյն ժամանակ ձգտումն նոյնը բարքով խօսքով ու վարքով արտայայտել:

4. Գէշտէրմիւն Էթէրմիւն Էթէրմիւն:

Եթէ մի անգամ աշակերտի մէջ գեղասիրական հետաքրքրութիւն զարթած է, այն ժամանակ մարմնամարդական ուսուցումն կրթութեան սյդ կողմի համար ամենանշանաւոր մաս շահած է, որովհետև հետաքրքրութիւնն կամեցողութեան արմատն է և դորանով ևս արարքներ, և հէնց այդ է պատճառ որ բազմակողմանի հետաքրքրութիւնն իրաւամբ բոլոր կրթութեան կենդրոնացման կէտ է համարուած: Աւր գեղասիրական հետաքրքրութիւն իսկապէս գոյութիւն ունի, այնտեղ պէտք է հոգեբանական օրէնքին համա-

ձայն նորան դէպի գեղասիրական արդաստորութիւն տանել, և մի աշակերտ, որի մէջ այդ արդէն դարձած է, կաշխատի իւր բոլոր արարքներն և շարժողութիւններն գեղեցկացնել, իւր ազնիւ բարոյական մտածմունքներն ամենազնիւ ձևերի մէջ արտայայտել: Առօրեայ կեանքի նոյն ինքն ամենափոքր իրի ազնուացումն: Հասարակական իրականութեան ազատ գեղասիրան վերստին մէջ, մի գեղեցիկ հոգու պարզ նշանակն է:

Եթէ մենք այն ամենը, ինչ որ մարմնամարդութիւնն յօգուտ գեղասիրական և բարոյական կրթութեան անումէ, ի մի ամփոփենք, կարող ենք կարճ այսպէս ասել, որ դա մարմնամարդութիւնն, մի նշանաւոր լծակ է մի բարոյապէս գեղեցիկ բնաւորութեան կրթութեան համար, այնպիսի բնաւորութեան, որն բարոյական գերակայներ գեղեցիկ ձևի մէջ իրականացնում է և նորանց իրականացնելով՝ իւր վսեմութիւնն էլ կերեայ: Թէև մենք չենք կարող իւրաքանչիւր ցեղ անպայման գեղեցիկ գարձնել այնու ամենայնիւ պիտի ամեն կերպ ձգտենք, որ ամեն աշակերտի մէջ առողջ հոգի առողջ մարմնի մէջ բնակուի:

Ա. Տէր Գարրիէլիանց.

Քաղաք Գերմ. մանկավարժական ամսագրից:

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒ ԵՒ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Պ. Փիլ. Վարդանեանի «Հոմերի Իլիականը»:

(Շ-բ-ն-ի-ն-ը Լ Էրլ)

Ն. Ը.

ԺԲ. Նու գիրը գրաբատի մէջ բոլոր միւս բաղաձայներից աւելի է հանդիպում: Հատ բառեր վերջանում են նուով, չհաշուած զիմորոշ նուն, որով տալիս են մեր լեզուին ռնդային արտասանութիւն և ձայն: Թերևս հայկական քմի անտարազ մեծութիւնն էլ իրրե պատճառ կամ հետեանք է այդ բանին:

Աշխարհաբար բարեյաջող կերպով կրճատել է նուերը, ուստի և արուեստարար կամ գրաբատի հետեութեամբ նոր լեզուն նուերով ծանրաբեռնելը յետադիմումն է:

Կ-ն, յ-ն, է-ն, յ-ն, ո-ն, է-ն*) և լն. դարձել են ուսում, հեր-

(*) Սակայն Վարդանի բարբառում տեսնում են կաթնը, ձուկնը, մուկնը և այլն: